

26 [ולפיכך הוא נראה למשה "מתוך הסנה", קוץ
27 דוקר, כדי להראות, שהוא משתתף בצערם של
28 ישראל³⁶ - צרותיהם של ישראל ר"ל גורמים לו צער
29 ו"דקירה"];
30 אך העובדה שצרותיהם של ישראל גורמים לו זאת
31 אין משמעותה שהוא בגלות³⁷, אלא שהצער של ישראל
32 גורם לו צער³⁸.
33 אך מכאן, מן הפסוק בפרשתנו "ושב הוי' אלקיך"
34 לומדים רבותינו "שהשכינה שרויה עם ישראל בצרת
35 גלותם", שהשכינה עצמה נמצאת, כביכול, ביחד עם
36 ישראל בגלות³⁹.

ה.

גאולת ישראל ביחד עם גאולת הקדוש-ברוך-
הוא

37 אך לפי זה מתעוררת השאלה: אם גם הקדוש-
38 ברוך-הוא נמצא "בצרת גלותם", כביכול, כיצד הוא
39 יוציא את עצמו ביחד עם ישראל מן הגלות, והרי מובן
40 וידוע, ואף בן החמש רואה זאת, ש"אין חבוש מתיר
41 עצמו"⁴⁰?

42 על כך אומר רש"י "וכשנגאלין הכתיב גאולה
43 לעצמו": לפני שהקדוש-ברוך-הוא הכניס את עצמו
44 לגלות, הוא כתב (וזה היה פעם אחת, במדבר), שכאשר
45 יגיע הזמן של "נגאלין", לא תהיה לשרים המגבילים,
46 כביכול, את ישראל ואת הקדוש-ברוך-הוא, אפשרות
47 להתערב⁴¹ בענין של "ושב ה' אלקיך". וזוהי כוונת
48 רש"י בדבריו "הכתיב גאולה לעצמו", שהוא "הכתיב"
49 בתורה את הגאולה לעצמו.
50 ייתכן לחשוב, שכיון ש"הכתיב גאולה לעצמו",

1 שהקדוש-ברוך-הוא משגיח עליהם - כבשה אחת בין
2 שבעים זאבים והיא משתמרת³⁰, ומכאן מוכח
3 שהקדוש-ברוך-הוא נמצא עמם, כפי שכבר ראינו
4 בגלות מצרים, שהיא הגלות הראשונה ושוורש³¹ כל
5 הגלויות - "והיה אלקים עמכם"³². ובדומה לכך, הרי
6 גם כשנגאלים - "שכינה עמהם".

7 אך מובן, שענין זה אינו קשור למשמעות הפסוק
8 "ושב הוי' אלקיך את שבותך" (ולא "עמך" וכדומה):
9 ניסוח זה (שה"ושב" של הקדוש-ברוך-הוא היא: את
10 שבותכם (את השבות שלך מהגלות) מראה, שלפני
11 הגאולה הוא [מגורש, כביכול, בארצות הגויים,
12 וממילא] מגורש, כביכול, מ"ביתו"³³. אך הימצאותו עם
13 בני-ישראל בגלותם כדי לשמרם מפני "שבעים זאבים"
14 היא להיפך! הוא נמצא שם כדי לסייע להם, והוא
15 בודאי אינו בגלות".

16 לכן אומר רש"י, שהכוונה היא לענין אחר,
17 "שהשכינה שרויה עם ישראל בצרת גלותם", שהוא
18 אכן נמצא, כביכול, בצרה של גלותם, ולכן יש צורך
19 ב"ושב ה' אלקיך את שבותך".

ד.

דוקא מהפסוק כאן לומדים שה' נמצא
עם ישראל בגלות

20 לפי זה מובנים דברי רש"י "רבותינו למדו
21 מכאן...", למרות שיש פסוק מפורש, לכאורה - "עמו
22 אנכי בצרה":
23 מהפסוק "עמו אנכי בצרה" יודעים³⁴ רק³⁵, שמפני
24 אהבתו של הקדוש-ברוך-הוא לישראל, הרי כשישראל
25 נמצאים בצרה ר"ל, צר לקדוש-ברוך-הוא, כביכול

(35) ובפרט ש"ל שם כפירוש המצודות "אהי' עמו להצילו".
(36) בדוגמת מה שאמר משה "ישראל שרוין בצער, אף אני אהי'
עמהם בצער" (רש"י בשלח יז, יב). ועד"ז, האיטור לשמש בשני רעבון
(רש"י מקץ מא, ג. וראה תענית יא, א. וש"ג). ולהעיר מסנה' (מו, א)
בשעה שאדם מצטער שכינה מה לשון אומרת קלני מראשי קלני מזורעי.
(37) ומה שבגלות מצרים רמז הקב"ה למשה רק הענין ד"עמו אנכי
בצרה" - י"ל כי התקשרות הקב"ה בישראל באופן כזה ששרוי עמהם
בצרת גלותם, נתחדש רק לאחר מות.
(38) ועפ"ז מובן גם מה שדוקא כאן (משא"כ בפ' שמות שם) כותב
רש"י "כביכול".
(39) ובדוגמת המלך בהיכלו ומצטער מצרת בנו הנמצא בגלות, או יורד
עם בנו לגלות, או שגם טוחן עמו בבית האסורים.
(40) ועפ"ז יומתק מש"ג "ארבע מאות שנה .. ואחרי כן יצאו גו" (לך
טו, יגיד) אף שבכ"מ נאמר "הוצאתיך" וכיו"ב. ולכן גם בפ' בא (יב, מא)

ופרש"י שם. וראה גם בחוקתי כו, מד. ואפילו בזה"ב - מה ששכינה
עמהם בזמן שהם טמאים, נאמר בסגנון של חידוש (רש"י אחרי טז, טז.
מסעי לה, לד).
(30) ראה אסתר פ"י, יא. תנחומא תולדות ה.
(31) שלכן בירייה למצרים הייתה צ"ל ההבטחה "גם עלה" - מן ד'
גלויות (רש"י שבת פט, ב - ד"ה ארד). וראה רד"ה קול דודי תש"ט
ובהסמך שם.
(32) ויחי מח, כא. וגם בנוגע לשאר הגלויות כתיב (ואתחנן שם) "לא
ירפך מלהחזיק כך בידיו" (שזהו בדוגמת "אחוז בידיו" שבפרש"י דידן).
(33) שלכן מעתיק רש"י גם "את שבותך" * - כי מלשון זה מוכח
(ראה לעיל הערה 17) "שהשכינה שרוי' עם ישראל בצרת גלותם", ולא
רק דוגמת "והי' אלקים עמכם" שנאמר גבי גלות מצרים. וראה לקמן
הערה 42.
(34) ולכן א"א לרש"י (שמות ג, ב) לומר מכאן למדנו דעמו אנכי
בצרה - כי מפורש הוא בקרא - וכנ"ל ס"א.

(* אבל אין לומר, שמכיון שבקשוייתו כותב "הי' לו לכתוב והשיב את שבותך", ע"כ מעתיק תיבות אלו (את שבותך) לפני פירושו (ראה לעיל הערה 2) - כי מצד
הקושיא מספיק שיכתוב "והשיב את", או בהוספת "גו".